

УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОПИС: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Скрипкін А. А.

Науковий керівник – ст. викл. Сергієва А. В.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. українознавства, тел.(057) 702-14-98)

In this article, we familiarized ourselves with the Ukrainian spelling and the history of the Ukrainian language. We learned the main stages of the development of spelling and the periods into which they are divided. Despite all the difficulties and prohibitions Ukrainian spelling continues to be improved.

Правопис – сукупність загальноовизнаних і загальнообов'язкових правил, що дозволяють передавати мову на письмі. Правопис охоплює орфографію та пунктуацію. Як правило, складається історично, відбиваючи давні традиції або нові тенденції в передачі звуків, слів і форм, що виявляються в кожній писемній мові на різних етапах її розвитку [1].

Український правопис сформувався на основі правописних традицій давньоруської мови, що ґрунтувалися на фонетичному принципі, за яким написання має відбивати вимову. Давньоруський правопис використовували в українській писемності у 14–16 ст. та на кін. 16 – на поч. 17 ст. У ньому сформувався історико-етимологічний принцип, який зберігався до поч. 19 ст.. Протягом 16–18 ст. в ньому сформувалися нові традиції, які були пов'язані з переозвученням літер алфавіту відповідно до живої української вимови. Наприклад, за історичною традицією зберігалася літера **ѣ** там, де у вимові звучав **і**, зокрема на місці **о**, **е** в новозакритих складах (*вѣнь, жѣнка, тѣлько*) у творах Івана Некрашевича, цією ж літерою передавався звук **і** будь-якого походження в Літописі Граб'янки 1710, іноді для цього звука паралельно з **ѣ** вживалася й літера **и** (*апрія, потимѣ, тилко*), наприклад, у Літописі Величка 1720 і т. п. [1].

Під впливом старослов'янського правопису сформувалася давньоукраїнська орфографія. Цей правопис прийшов на наші землі разом із церковною літературою після запровадження християнства в Київській Русі наприкінці 10 ст. А вже в 11 ст. виникла східнослов'янська орфографія, яка відбивала особливості фонетичної системи живого мовлення [2].

Староукраїнський етап розвитку правопису поділяється на два періоди. У першому періоді, який був у 15 –16 ст., переважали правила, вироблені патріархом Євтимієм (Тирновським) у болгарському місті Тирнові. Їх вплив переважав в церковній мові. Правила тирновської школи висвітлюються в праці «Грамматика словенска» (1596 р.) українського філолога Л. Зизанія [2].

Другий період в історії староукраїнського правопису був періодом національного самовираження. Визначний письменник і мовознавець

Мелетій Смотрицький у книзі «Грамматіки славенски А правильное Свнтагма» (1619 р.) вперше описав норми правопису, що ґрунтувалися на староукраїнській мові. До початку 19 ст. усіма орфографічними правилами М. Смотрицького, що відповідали нормам живої мови, послуговувалося й українське світське письменство, а в Закарпатті і в деяких інших регіонах України ними користувалися аж до середини 21 ст. [2].

Один із найболісніших для нашої мови в історії українського правопису є новоукраїнський етап. У цей період було дуже багато заборон та втручань можновладців у справи, які мали б вирішувати спеціалісти в цьому питанні – лінгвісти. Цьому є просте пояснення – той факт, що нова українська літературна мова формувалася в умовах бездержавності українського народу [2].

У царській Росії, до складу якої входило більше ніж 2/3 українських земель, українська мова взагалі вважалася діалектом російської, тому українською майже нічого не друкувалося, а в школах викладали тільки російською. Але саме в цей період почав формуватись український правопис у тому вигляді, в якому більшість українців знають його з дитинства. Адже в 1798 році вийшла знаменита «Енеїда» Івана Котляревського – перший твір нової української літератури, написаний народною мовою. Це підштовхнуло й інших письменників, які прагнули писати живою українською мовою, до пошуку нових засобів для передавання звучання слів [2].

У квітні 1926 р. було видано «Проект українського правопису». Після того, як обговорили та розглянули проект на Всеукраїнській Правописній конференції (26.5. – 6.6.1927 р.), правопис ухвалили згідно з постановою Ради Народних Комісарів УСРР від 6 вересня 1928 р. Він отримав назву «скрипниківський» та діяв до 1933 р. [2].

1933 р. комісія з правопису затаврувала «скрипниківку» як «націоналістичний правопис» і без жодного обговорення за 5 місяців створила новий, що зробив українську мову дуже схожою на російську. Наприклад, з абетки було вилучено букву г. Цю редакцію правопису схвалив 5 вересня 1933 Нарком освіти УСРР [2].

Отже, можна зробити висновок, що писемність – це дуже важливий елемент культури будь-якого народу. Без писемності жодна нація не могла б самовизначитися, розвинути, заявити про себе. Навіть відомий біблійний вираз: «Спочатку було Слово...» нагадує нам про те, що мова, а отже, і письмо, і правопис дуже важливі для кожного з нас.

Література

1. [Електронне джерело]: Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/dilovodstvo/24369/>
2. [Електронне джерело]: Режим доступу: <https://uamodna.com/articles/ukrayinsjkyu-pravopys-istoriya-y-sjogodennya/>